

Iveta Gal Drzewiecka

Knižná garderóba

Ilustrátorská tvorba v roku 2016

Známe príslovie tvrdí, že šaty robia človeka. Čosi pravdy na tom bude – náš odev prezrádza mnoho o tom, kto sme a ako sa vidíme, s akými hodnotami sa identifikujeme, dokonca aj to, ako sa práve cítime. Literatúra, zvlášť tá, ktorá je určená najmladším generáciám, je na tom podobne. Práve od jej „šiat“, do ktorých je zaodetá, sa často odvíja chuť či nech chuť mladého čitateľa objavovať jej tajomstvá. Sympatie k ilustráciám uľahčujú zblížovanie s literárnym dielom, nesympatie môžu spôsobiť jeho rázne zamietnutie. Čo si teda obliekali „literárne duše“ v minuloročnej sezóne?

TRADÍCIE I KLASIKA V NOVOM ŠATE

V minulom roku naši vydavatelia oprášili viacero „kultových“ ilustrátorských diel: dva zväzky *Rozprávok pre Elise* od **Imra Weinera-Kráľa**, *Kozliatka* Márie Rázusovej-Martákovej s nezabudnuteľnými kresbami **Lubomíra Kellenbergera** i detskú klasiku Márie Ďuríčkovej *O Gullkovi Bombulkovi*

so žartovnými obrázkami českého divadelníka a výtvarníka **Miloša Nesvadbu**. Vo vydavateľstve Tatran začala s pôvodnými ilustráciami veľikána slovenského výtvarného umenia **Martina Benku** vychádzať reedícia Dobšinského *Prostonárodných slovenských rozprávok*. Podobný, po dizajnerskej stránke menej vydarený skutok si na konto pripísalo Ottovo nakladateľstvo (vydania Dobšinského rozprávok pod titulmi *Najkrajšie slovenské rozprávky* a *Slovenské ľudové rozprávky*, ktorých hodnotu znížila nestriedma ornamentalizácia grafickej úpravy). Návraty slávnych diel našej ilustrátorskej histórie sú dozaista záslužným vydavateľským počinom, ktorý poteší predovšetkým milovníkov krásnej knihy, môžu však signalizovať chýbajúcu víziu v ilustračnom sprítomnení starších literárnych predlôh či žánrov tradičnej slovesnosti. Knižná prax poukazuje na anachronické prežívanie lyrizovaných epickorealistickej postupov (ilustrácie **Daniely Ondreičkovej** v *Rozprávkach z pokladu Pavla Dobšinského*, prerozprával Peter Mišák; ilustrácie českej autorky **Dominiky Čapkovej** k *Najkrajším slovenským rozprávkam*

v adaptácii Z. Kuglerovej). Popri obľube líškavých obrázkov v komerčnej kategórii „najmilších a najkrajších rozprávok“ sa iba ťažko presadzujú menej krikľavé, o to vážnejšie úmysly sprostredkovať dieťaťu hodnoty tradičnej kultúry. Z hľadiska individuálnych ilustrátorských výkonov je zaujímavá (no ako celok pomerne nevyvážená) päťzväzková séria *Moje krásne rozprávky* (jednotlivé diely ilustrovali **Jana Hrčková Stankovianska, Juraj Martiška, Lenka Javorská, Bystrík Vančo** a **Marek Mertinko**). Za povšimnutie stojí *Slovenský detský rok* (Elena Slobodová), ktorý čitateľov mesiac po mesiaci sprevádza ľudovými zvykmi a tradíciami. Mladá ilustrátorka **Zuzana Hlavatá** v jeho výtvarnom spracovaní stavila na celkom tradičný, „historizujúci“ výraz kolorovanej perokresby. Štýl ilustrácií isto nie náhodou pripomína modernistických portrétistov našich folklórnych tradícií (Jana Hálu, Karola Ondreičku a ďalších), ktorých motívy sa objavovali na dnes už zažltnutých pohľadniciach. Príťažlivé dizajnové spracovanie, ktoré evokuje spomienkové vystrihovačky, však poukazuje na ich nedávnu genézu.

Aj predlohy, ktorých literárne kvality overil už dlhší čas, môžu v modernom šate vyzeráť sviežo a šmrncovne. Mladistvá vizáž im dokáže vdýchnuť nový život, preniesie ich v čase k súčasnej generácii mladých čitateľov. Od **Juraja Balogha** dostal modernú podobu *Pišťáčik*, detská klasika Dušana Duška. S jej atraktívnym komiksovým stvárnením sa dnešné deti bez problémov stotožnia. Čukovského *Doktora Jajbolíta* zasa nanovo stvárnil **Lubo Palo**, a hoci sa príliš neodkláňa od obvyklých ilustračných postupov, príhody sympatického zverolekára sa mu podarilo vylíčiť pestro, veselo a vtipne.

Šikulovým vrabčiakom *Ďuro, pozdrav Ďura* nakreslil nové pierka **Juraj Martiška**. Jeho vzdušné kolorované perokresby výstižne spodobujú prelietavé spoločenstvo svojráznych vrabčích charakterov. Podobná personifikovaná povahokresba charakterizuje aj humorné ilustrácie poľskej autorky **Janny Klimaszewskej** v novom vydaní Rakúskej *Mačacej krajiny*. Nesmierne senzuálnou lyrickou maľbou v minulom roku do zlatého fondu ilustrovanej literatúry pre deti a mládež opäť prispela **Jana Kiselová-Siteková** (básnická zbierka Jaroslava Seiferta *Mamička*). Aj keď sa spomínaní ilustrátori nevydali cestou extravagancie, vytvorili hodnotné ilustračné diela a opätovne potvrdili oprávnenosť svojich pozícií na najvyšších priečkach domácej ilustrátorskej tvorby.

DLHŠIE NEVETRANÉ SKRINE

Málo nápadité šaty ale aj gýčovité róby u nás už dlhé roky nosia knihy pre najmenších. Tematická jednotvárnosť a výrazový konzervativizmus ich obrazovej stránky zrejme iba kopíruje situáciu v súčasnej literárnej tvorbe pre deti najútlejšieho veku. Absentujúca reflexia ich aktuálnych schopností a potrieb má za následok v lepšom prípade fádnosť, v tom horšom vedie k triviálnym alebo nevkusným výtvarným riešeniam, ktoré sa schovávajú za poučné či zábavné ambície, teda „dobré“ úmysly komerčných vydavateľstiev. Tie svojím dosahom na spotrebiteľa nastavujú estetickú i edukačnú „normu“ ilustrácie (žiaľ, spravidla pokrivenú). Ďalším faktorom, ktorý nie vždy pozitívne vplýva na výtvarnú podobu detskej literatúry, je jej aktuálna náchylnosť k intermediálnym prienikom z rôznych oblastí detskej popkultúry

(B. Hronská: *Ťuki a jeho dobrodružstvá*, il. Slovenská produkčná; súbor leporel *Rok v Spievankove*, text A. Skalová, il. **Kristína Hroznová**).

Objaviť v kníhkupectve originálne leporelo je takmer nemožné. Tento knižný žáner sa vníma úžitkovo a didakticky, z čoho sa odvíja netvorivé variovanie veselých „detských“ motívov a anonymný výraz produktovej ilustrácie. O svojej funkčnosti sa leporelá snažia presvedčiť roztomilosťou (I. Sedlák: *Ježko Pichliáčik*, il. **Ján Vrabec**) alebo naopak, neosobným verizmom (séria **Miroslava Stacha** s témou dopravných prostriedkov), no inak sa tento knižný žáner „úspešne vyhýba“ výraznejším výtvarným kvalitám i vážnejšej pozornosti našich špičkových ilustrátorov. Málokedy sa objaví autor-sky osobitejšie dielko, ako *Môj psík nezbedník* s ilustráciami a textom **Kataríny Gasko**. Psíčkarskej téme sa venuje i **Marek Mertinko** v beztextovom leporele *Ja a môj pes* (ide o prvý titul zo série *Slušné správanie*). Na protikladných vyobrazeniach „ako áno“ a „ako nie“ vysvetľuje žiaduce správanie sa k domácemu miláčikovi, no aj keď je zámer chvályhodný, jeho realizáciu už poškodila „nezáväzná“ karikaturizácia a príliš schematické uchopenie témy.

Uhladenej „čítankovej konvencie“ sa držia ilustrácie v knižkách, ktoré majú deťom pomôcť vo fáze prechodu do školy. V tomto režime vychádzajú reedície starších titulov s obrázkami obľúbených ilustrátoriek (**Olga Bajusová**, **Daniela Ondreičková**, **Alena Wagneřová** a i.), ale aj nové knihy (V. Dobiášová: *Do školičky, do školy kráčať vôbec nebolí*, il. **Peter Cpin**). Uživateľskej nenáročnosti takéhoto prístupu sa s rôznou mierou výtvarných zručností prispôsobujú aj príležitostní ilustrátori (J. Pavlíková: *Básničky zo školskej lavi-*

JANA KISELOVÁ-SITEKOVÁ / Jaroslav Seifert:
Mamička

ce, il. **Natália Zavadáková**; A. Olšovská: *Hádanku vám zahádam*, il. **Monika Brummerová**). Deskriptívne, naratívne, ornamentálne či emocionálne preťaženému tradicionalizmu „pekne namalovaných obrázkov“ sa naopak podarilo vyhnúť **Kataríne Gasko**, ktorá je autorkou digitálnych grafičiek ku krátkym príbehom a básničkám L. Vymazalovej *Netreba sa školy báť*. Jej ilustrácie nie sú zbytočne uvravené, nedusia dieťa opisnými detailmi a všetkými farbami dúhy. Naopak, volia prehľadnosť a jednoduchý kompozičný plán.

Ani pri básničkách výtvarníci zväčša neopúšťajú tradičný rámec epicko-realistického ilustrovania. Hoci nežná poetika ilustrácií **Márie Dusíkovej** harmonizuje so zámerom obojstrannej knižky Márie Števkovej *Uspávanky/Prebúdzanky*, jednako sa nemožno zbaviť dojmu, že by detskej poézii pristal väčší priestor na rozvinutie evokatívneho potenciálu slova. Vo vizuálnom stvárnení „poézie na dobrú noc“ bola o čosi úspešnejšia **Mária Nerádová**, ktorej sa podarilo namiešať správny pomer láskavosti a vtipu v ilustráciách k Janovicovej zbierke *Zažmúr očka*. Ich figuratívna a chromatická umiernenosť lepšie reflektuje to, čo dieťa potrebuje pred spaním – utlmenie senzuálnych podnetov a láskavý rozhovor s rodičom. Na toto však pozabudli „vizuálne hlučné“, excitované ilustrácie **Drahomíra Trstana** v Hevierových *Buvibásničkách*.

JARNÉ UPRAŤOVANIE V ŠATNÍKU

Našťastie, nie všetky knihy pre najmenších nosia šaty po svojej staršej sestre. Najmä mladí autori sa už neotáčajú len za domácimi tradíciami, ale sledujú aj aktuálne dianie vo sveto-

vej ilustrátorskej tvorbe. Častokrát nečakajú na vydavateľskú zákazku a komponujú vlastné autorské knihy, v ktorých ponúkajú neopozerané témy a príbehy. Poskytnúť obrazu veľkorysejší priestor sa však naši vydavatelia stále boja.

Po pôsobivých experimentoch s digitálnymi technológiami či expresivitou maliarskeho média volí **Katarína Macurová** skromnejšie výtvarné prostriedky a upriamuje sa na starostlivo koncipovanú obrazovú naráciu. Myšlienkovo brilantná autorská kniha *Prečo nekvitneš?* je v prvom rade utešeným a humorným obrázkovým príbehom s minimalistickým textom, v druhom pláne však prostredníctvom hry s viditeľným a neviditeľným otvára úvahy o otázkach viery a nádeje, relativity uhla pohľadu, svetov, ktoré sú navzájom závislé, i keď o sebe nevedia. Kvality knihy potvrdzuje už aj jej vydanie vo viacerých jazykoch. Z aspektu použitej digitálnej techniky je zase zaujímavá autorská kniha grafickej dizajnerky **Petry Štefankovej** *Moje malé more*. Rozvíja príbeh o záchrane veľryby, ktorý sa odohráva vo fantázii malého chlapca. V knižke sa striedajú jednoduché lineárne kresby a farebné grafiky vytvorené technikou 3D modelovania. Kým prvé ako keby čakali na „omaľovanie“, dopísanie a dofantazírovanie v mysli dieťaťa, druhé vďaka svojim farbám, akcentovanej plasticite a zvláštnemu podmorskému osvetleniu pôsobia hyperbolicky i surrealisticky. Svojou ornamentálnou štylizáciou pripomínajú detské, z preglejky vyrezávané skladačky a možno aj tvorbu významných slovenských sochárov Vladimíra Kompánka a Jána Jankoviča. Hoci je tento knižný projekt výtvarne pozoruhodný, jeho „preštylizovanosť“ môže v konečnom dôsledku pôsobiť

kontraproduktívne, obmedziť interpretačné pole.

ROZPRÁVKOVÉ ŠATY Z RUČNE MALOVANÉHO HODVÁBU

Veľa nových autorských rozprávok sa môže pochváliť peknými maľovanými šatami. Etablovaní ilustrátori sa už zvyčajne do väčších výrazových a stylistických experimentov nepúšťajú, držia sa „standardných“ techník a metód výtvarnej interpretácie textu. Ilustrácie tohto žánru si aj napriek tomu u nás dlhodobo udržiavajú vysokú úroveň. Zvlášť pre ženské autorky je typický „hodvábný“ prejav, materinsky nežný spôsob stvárňovania rozprávkových príbehov. Takto už tradične postupuje **Alena Wagnerová**, ktorá v minulom roku ilustrovala *Mlynčky tety Hrozičky* (Marta Hlušíková). Mäkké, miestami nostalgické, miestami vtipné obrázky podporujú kľúčové momenty textu a zdôrazňujú to, na čo sa dnes často zabúda – hodnotu starých vecí a potrebu byť vlúdnymi k seniorom. I v tejto knihe sa ukazuje, že autorka svoj výtvarný výraz priebežne aktualizuje, prispôsobuje meniacemu sa mladému čitateľovi, dokonca udržiava tempo s trendmi v „mladej“ ilustrácii: do poeticky zasnených akvarelov pridáva hru s písmom, narába s plynutím a dynamikou obrazového rozprávania. Príznačná ženská láskavosť a starostlivosť sála aj z ilustrácií generačne mladšej **Simony Čehovej** v rozprávkových dobrodružstvách *Troch mačiatok tety Mily* (M. Lazarová). Teplo domova, ktorý u tety Mily našli malí mačací súrodenci, ilustrátorka podporila harmóniou hrejivých farieb, milo naivnou kresbou či nežnými dekormi.

Po *Zorničke* ilustrovala **Eva Chupíková**, slovenská výtvarníčka žijúca

v Olomouci, aj jej bračeka *Filipka* – voľné pokračovanie rozprávky Z. Štelbaskej. Ilustrátorka presvedčivo stvárnila nielen fascináciu malého chlapca životom lesa, ale najmä neobmedzenú detskú predstavivosť a fantáziu, ktorá v bohatstve zmyslových podnetov produkuje svoje vlastné rozprávkové bytosti a príbehy. Pokoj, ktorý vyžaruje z pavučinkových štruktúr a zemitých tónov, pripomína nielen dôležitosť kontaktu s prírodou, ale aj to, že nuda nemusí byť v detskom živote nevyhnutne negatívnym fenoménom. Na prírodnú tematiku *Bylinkových rozprávok* (P. E. Martinková) reagujú ilustrácie **Martiny Blaščákovéj**. Florálne motívy síce disponujú dostatočnou botanickou vecnosťou, ilustrátorka sa však súčasne vyhýba prílišnému naturalizmu. Rozvíja skôr evokatívnu stránku jednotlivých rozprávok a do jemne kolorovaných kresieb vkladá pomocou koláže imaginatívne prvky.

Ilustrátori rozprávok občas využívajú i excentrickejšie výtvarné polohy. Nezvyklá znakovno-expresívna maliarska gestika charakterizuje napríklad ilustrácie **Anny Cigánovej-Podobovej** v knihe rozprávok *Magnetová hora* (P. Uher). Otázkou však zostáva, či pre dieťa nie je takáto „antiestetická“ umeleckosť príliš abstraktná a odťažitá.

NESMRTELNÁ KOMBINÁCIA ČIERNEJ A BIELEJ

Popri „farbe“ sa ilustrátori kníh pre deti a mládež čoraz častejšie upriamujú k rozličným výrazovým polohám kresby. Prirodzene, i v tejto oblasti možno nájsť tradičné prístupy aj experimentálnejšie iniciatívy. Motivickou nekomplikovanosťou disponujú kresby **Juraja Martišku**, ktoré veľmi decentne vykresľujú momentky z „rozprávko-

VERONIKA KLÍMOVÁ / Daniel Pastirčák: Rozprávka o lietajúcej Alžbetke

vých“ zážitkov hlavného hrdinu v knihe A. Zöllnerovej *Chlapec a červený dom*. Ich čarovnú atmosféru výtvarník podčiarkol chvejivou stopou pera. Pevnú a zároveň jemnú ruku predviedla debutantka **Miriam Šebianová**. *Čarovný oblek Maxa Nixa*, prvýkrát publikovaný slovenský preklad troch rozprávkových príbehov americkej spisovateľky Sylvie Plath, sprevádzajú rozohrané kresby, ktoré oživujú drobné farebné akcenty a digitálne vložené textúry. Obrázky oslovujú svojskou poetikou, rozprávkovou fantáziou aj humornými momentmi. Detsky naivná figuratívna štylizácia vytvára zaujímavý kontrast k minuciózne prepracovanej šrafúre. S princípom kontrastu sa takisto pohráva **Katarína Slaninková** v ďalšej knihe B. Kardošovej *Traja kamoši a fakticky fantastický poklad*. V monochromatizme sa jej podarilo dosiah-

nuť bohatý a pestrý výraz, a to najmä vďaka kombinácii umelecky pôsobivej a remeselne vycibrenej kresby s graficky neohrabaným vyznením „škrabopisu“ kvázilaických zápiskov a náčrtkov. Ilustrácie sú bohaté na detaily, sofistikovane prepájajú viaceré pohľadové perspektívy, konfrontujú heterogénne grafické formy. Z umeleckej stránky možno oceniť prieskum naratívnych možností ilustračného zobrazenia, dôležitejšie je však ilustrátorkino zaujatie príbehom, ktoré je nákazlivé a na čitateľa účinkuje vtahujúco. Podobným spôsobom buduje dynamiku obrazového rozprávania i **Jozef Gertli Danglár** v detektívnom príbehu P. Weiss *Tajomný mlyn v Karpatoch*. V súbore ilustrácií zaujímavovo prepája prvky karikatúry a komiksu, encyklopedicky deskriptívneho zobrazovania, senti-

mentálnej krajinomalby a topografických náčrtkov.

Expresivitu detského grafického prejavu využívajú aj ďalší ilustrátori. Zámerné naivná kresba je často motivovaná snahou zosilniť dojem autenticity literárnych hrdinov a ich príbehov, preto sa skvelo hodí k literárnemu žánru denníka. Estetickými nárokmi sa zdanlivo nezaťažujú ilustrácie **Ley Točekovej** v knihe J. Belana *Prihraj, Carlos*. Komické, infantilne prosté kresbové záznamy autorka vyvažuje komplexnejšími a dekoratívnejšími výjavmi. V dynamickej premenlivosti knižných obrázkov sa odzrkadľuje chlapčensky humorné videnie sveta i túžby a sny malého futbalistu. (Ne)všedné starosti dvoch sídliskových tínedžerov v príbehu Dany Hlavatej *Našej mame hrabe* ilustračne stvárnila **Jana Mesiariková**. Grafické listy v zaujímavom žltó-čierom dizajne nadväzujú na dejovú líniu iba veľmi voľne, takmer „neilustratívne“. Autorka uprednostila asociatívnu rýchlych skíc, rukopisných poznámok, atramentových flakov a odtlačkov alfabetických znakov, ktorá sa ďalej rozvíja v ich priestorovom i semiotickom kolážovaní.

Záľubu dospelievajúcich dievčat v sladkastých obrázkoch odzrkadľujú kresby **Lucie Zajac Vallovej** v románoch série Leny Riečanskej *Storky* (na prvý román *Ach, tá Joja*, ktorý vyšiel v roku 2015, nadviazali v minulom roku voľné pokračovania *Soňa, čo sa deje?*, *Monika to roztočí* a *Som, aká som*). Ak by ilustrátorka s týmto vekovým špecifikom narábala s väčším nadhľadom, mohli by obrázky, ktoré teraz balansujú na hrane gýčovitého sentimentalizmu, nadobudnúť celkom nový, hlbší významový rozmer. To sa naopak ukázkovo podarilo debutantke **Dominike Mačákovej** vo výtvarnom stvár-

není denníkovej prózy M. Staviarskej *Opováž sa toto prečítať*. Ironizovaním a ikonizovaním banálnych objektov, teda princípami, ktoré úzko súvisia s estetikou pop-artu a postmoderny, vtipne a invenčne podala protiklady hodnotových rebríčkov dospelých a dospievajúcich.

V COOLOVOM TRIČKU

K riešeniam, ktoré využívajú podnety a výdobytky relatívne mladých vizuálnych odborov (fotografie, komiksu, karikatúry, grafického a propagačného dizajnu, animovaného filmu a pod.), sa zvyčajne prikláňajú tvorcovia, pre ktorých ilustrovanie detských kníh nepredstavuje výsostnú doménu profesionálneho pôsobenia. Prienik populárnych vizuálnych foriem do knižných ilustrácií, ktoré vznikajú zväčša pomocou digitálnych technológií, je príznačný najmä pre „lahšie“ – zábavné a odychové žánre literatúry. Ich „súčasný“, moderný vzhľad ich predurčuje na stvárňovanie príbehov zo života detí situovaných do prítomnosti – či už celkom „civilných“ (humorné kresby **Luba Pala** v knihe P. Karpinského *Adela, ani to neskúšaj*), alebo aj tých, ktoré sú okorenené fantazijnými prvkami (expresívne digitálne grafiky **Jany Malatincovej** v knihe B. Jobusa *Zvon*). Ako ukázal mladý tvorca komiksov **Tomáš Cíger** v ilustráciách k populárno-náučnej knihe M. Vaneka *Opera nehryzie*, aktuálnejší a bezstarostnejší výtvarný výraz dokáže sprostredkovať i celkom tradičné a „vážené“ kultúrne hodnoty.

Predovšetkým v oblasti dobrodružnej literatúry sa produkuje mnoho priemerných, „mainstreamových“ ilustrácií, ktoré používajú stratégie komerčnej vizuálnej produkcie. Väčšinou sú po remeselnej/technickej stránke vydarené, efektne i zábavné – ale nič viac, nema-

jú potrebný myšlienkový presah, ktorý by sa žiadal v prípade hodnotnejšej knižnej ilustrácie. Takými sú napríklad „paperbackové“ kresby **Ondreja Sovu** v knihe *Kapitán Padák – Straty a Nálezy* (K. Baluchová), **Jakuba Šimjaka** v dobrodružno-fantastických *Potvorobijcoch* (M. Kubicko), **Tomáša Hasaja** v dobrodružnom denníku *Život Adama – zápisky rebela z piatej triedy* (P. Opet). Limituje ich nenáročná žartovnosť, no hlavne transparentná kalkulácia s prvosignálnymi reakciami diváka. V tomto smere sú ešte manipulatívnejšími senzáciechtivé, nemierne hyperbolizované ilustrácie karikaturistu **Viktora Csibu** k veselej konfrontácii detského a „dospeláckeho“ sveta z pera G. Futovej *Lebo musím*. Povrchovým efektom sa nevyhla dokonca ani kniha s vážnejšou témou – rozprávka spomínanej spisovateľky *O Bezvláske*, ktorej príbeh **Miroslav Regitko** celkom nepochopiteľne, bez ohľadu na ambivalenciu akéhokoľvek znevýhodnenia, vsadil do dokonalého sveta v štýle amerických animátorských štúdií. V kľúčovitej snahe o humornosť naopak ľahko neobratne pôsobia ilustrácie **Filipa Horníka** v knihe Z. Bodovej *Netopierik, zombíci & čudo z Marsu*.

Možnosti, ktoré poskytuje digitálna tvorba obrazu, sú priam ideálnymi na ilustrovanie tém modernej civilizácie a jej technológií. Ilustrátorsky vydareným je fantazijný príbeh I. Auxtovej *Červený vírus a kučeravý Sebastián*, v ktorom talentovaný grafik **Matúš Matátko** experimentuje s prelínaním chladného výrazu technickej kresby a bombastických foriem komiksu a street artu. Výsledkom je nápadité grafické riešenie knihy, živé vyobrazenie invázie strašnosmiešnych robotických bytostí, pútavé i v detailoch („primitívne“ písmo a farebný profil

programátorského rozhrania, tlačový raster a pod.). Príbuznú tematiku rieši aj **Emília Jesenská** v ilustráciách ku knihe S. Havelkovej *O upratovacom robotovi a iné (čudné) rozprávky*. I keď autorke nemožno uprieť snahu o originalitu, ilustrácie na mnohých miestach pôsobia preplnene a chaoticky, pričom celkový dojem nevylepšuje ani konečné grafické zlúčenie textu a obrazu.

HAUTE COUTURE SLOVENSKEJ ILUSTRÁCIE

Minuloročná sezóna priniesla do nášho ilustračného fondu viacero pozoruhodných knižných „kúskov“, o ktorých možno bez obáv povedať, že napĺňajú prísne kritériá „vysokého krajčírstva“. Ich vizuálnu stránku charakterizuje originalita, koncepčne a remeselne precízne spracovanie ilustrácií a výnimočná pozornosť, ktorá bola venovaná detailom a finalizácii grafického dizajnu knihy – teda „šitie na mieru“ literárnej predlohy a jej adresáta.

Jedným z takýchto „kúskov“ je výtvarene čistá, miestami až minimalistická kniha *Svetozár* (námet Z. Mitošinová, text A. Gregušová). Ilustrátorka **Alica Raticová** v nej stvárnila príbeh spoluzitia ľudí a holubov, ktoré sú vo všeobecnosti považované za otravný a nežiaduci mestský fenomén. Autorky knihy sa pokúšajú o ich rehabilitovanie, zdôrazňujú ich pozitívne stránky a takmer zabudnutú funkciu pri doručovaní poštových správ. Raticovej ilustrácie opätovne využívajú imitáciu techniky farebnej monotypie, ktorá si vyžaduje jednoduchú, takmer znakovú figuratívnosť, kompozičnú prehľadnosť i redukciu farebnosti. Vzdušné, nežne poetické obrázky prajú evokáciám zo strany diváka i navodeniu atmosféry priateľstva a tolerance, čím podporujú zámer literárnej predlohy.

Obsiahnuť nekonečný priestor detskej fantázie je azda najťažšou úlohou pre „už veľkých“ ilustrátorov. Výborne sa to podarilo **Martine Matlovičovej** v pôvabnej knižke *Chlapec s očami ako hviezdy* (P. Le Kvet). Výtvarníčka nadviazala na surrealistickú snovosť a absurditu rozprávkovej predlohy. Maľby zhmotňujú vnútorný svet dieťaťa, ktorý nie je zviazaný zákonitostami a pravidlami vonkajšej reality. Autorka je takisto známa tým, že nerešpektuje konvenčné zásady výtvarného komponovania, vnútornej homogenity obrazu či „správnej“ kresby a maľby – tvorí tak, ako to vnútorne cíti. Práve táto tvorcovská črta jej umožňuje, aby k detskému svetu pristúpila „prírodovedecky“, preskúmala jeho morfológiu a biodiverzitu. V tomto duchu sa nesú aj ilustrácie **Petry Lukovicsovej** ku knihe I. Lesaya *A-ko-že (Lesankin fantastický svet)*. Kombináciou dekoratívne vyznievajúcej kresby, kaligrafických ťahov akvarelu a vložených fotorealistických prvkov vyjadřila hravosť detskej imaginácie.

Daniela Olejníková je ilustrátorkou svetového formátu, ktorej aj v detskej literatúre sedia hlbavejšie predlohy a existenciálne témy. Presne taký je fantazijný príbeh M. Vadasa *Útek*, ktorý možno interpretovať nielen v súvislosti s aktuálnou témou emigrantstva, ale aj univerzálnejšie, v kontexte spoločenských predsudkov voči inakosti akéhokoľvek druhu. Ako to už býva u ilustrátorky zvykom, Olejníková neprekresľuje epickú líniu príbehu, skôr sa sústreďí na živé sprítomnenie exotickú atmosféru fiktívnych krajín, ktorými prechádza hlavný hrdina. Platia v nich zvláštne prírodné zákonitosti a neraz absurdné morálne pravidlá, čomu zodpovedá i metafyzický dojem z obrazových panorám. Ilustrácie na-

plňa množstvo figuratívnych detailov, grafických vzorov a štruktúr, „typicky olejníkovských“ odtieňov farieb. Obrazy napriek rozvinutej senzualnosti a evokatívnosti neprehlušujú samotný literárny príbeh. Práve naopak, umožňujú vyniknúť pocitom a myšlienkam hlavného hrdinu a potrebný kontemplatívny priestor poskytujú aj čitateľovi – možno preto, že sa výtvarníčke podarilo zachovať „pozorovateľský“ odstup. Opätovne treba oceniť autorkin pohyb na škále konkrétnosti a abstrakcie a jej vynikajúcu prácu s metaforami, symbolmi a „bielymi“ miestami textu. Ďalšou knihou smerujúcou k hľadaniu pravých hodnôt v živote človeka je rozprávka D. Pastirčáka *O lietajúcej Alžbetke*, ktorú ilustrovala **Veronika Klímová**. Tá naopak použila iba minimum prostriedkov – tónovú maľbu modrým a červeným atramentom a zámerne nešikovný výtvarný rukopis dieťaťa, ktoré jasne „vidí“ to, čo je v živote hlavné a podstatné. Napriek tomu sa jej podarilo vytvoriť podobne nondirektívny priestor na konkretizáciu literárnych myšlienok v intimite osobného príbehu čitateľa.

ZÁVEROM

Čo ešte dodať ku „kultúre odievania“ minuloročných kníh? Podobne ako v ľudskom spoločenstve, aj v regióne literatúry pre deti a mládež boli „outfity“ pestré a ich estetická úroveň rôznorodá. Našli sa knihy fádne a nevýrazné, knihy oblečené výstrednejšie, knihy elegantné aj knihy štýlové. Vzniklo mnoho pekných a výtvarne hodnotných kníh. Neprekvapuje, avšak alarmuje fakt, že „do ulíc“ súčasne vyráža veľa kníh nevkusných a čoraz viac aj takých, ktorým košielku podomácky ušili amatérski krajčíri.